

Izglītība un ideoloģija

Dr. Juris Dzelme

LU ĶFI vad. pētnieks, AIKNC valdes priekšs., AIC konsultants

Juris.Dzelme@lu.lv, tel.:+37129283214

LU 75.konference

Rīga, 2017.g. 30.janvāris

Izglītības vadības sekcija

[Saturs]

- *Definīcijas*
- *Problēmas*
- *Secinājumi par ideoloģiju*
- *Sadarbības, altruisma un solidaritātes zinātniskie pamati*
-
- *Darba un lomu dalīšana sabiedrībā ar reliģijas palīdzību*
- *Sabiedrības vajadzības: enerģija un informācija*

- *Vajadzības un vērtības*
- *Rīcības modeļi*
- *Tikumi un vērtības **Latvijā***

[Definīcijas]

- “Ideoloģija kā ideju mācība.” “Jēga ir kopsakarības.”
- “Gadu tūkstošiem sena patiesība par trīsvienības saikni:
ideāls – vērtība – mērķis.”

[M.Kūle “Jābūtības vārdi”. R., 2016., 428 lpp.]

-
- “Ideology - a systematic body of concepts”

<https://www.merriam-webster.com/dictionary/ideology>

-
- “**Ideology**, a form of social or political **philosophy** in which practical elements are as prominent as theoretical ones. It is **a system of ideas** that aspires both to **explain the world and to change it**. ... Particular categories of ideology are ...: **socialism**, **communism**, **anarchism**, **fascism**, **nationalism**, **liberalism**, and **conservatism**.” [https://www.britannica.com/topic/ideology-society]

-
- Ideoloģija ir uzskatu un vērtību sistēma, kas ir pamatā politiskai vai sabiedriskai darbībai un atspoguļo kādas grupas ideālus un intereses.

[Problēmas]

Sociālās struktūras straujas **izmaiņas** 1 paaudzes dzīves laikā:

- **Vecāki** un vecvecāki nav un nespēj būt autoritāte
- **Sadzīviskās vērtības** ātri mainās, dažādojas
- Palielinās “izklaides” dažādība, **deviantā uzvedība**
- Palielinās dažādu **religisku** sistēmu “piedāvājums”
- Kļūst iespējamās **politiskas** (“*krāsainas*”) izmaiņas

Sabiedrībai **jārūpējas** par **sociālās struktūras stabilitāti**:

- **Tikumību** (-> *tiesiskumu*)
- **Ideoloģiju** (-> *pasaules uzskatu*)

Secinājumi par ideoloģiju 1

- **1. Ideoloģija** kā rīcības un **sadarbības** pamatojums sabiedrībā **nepieciešama vienmēr.** Ideoloģija ir kultūras kā sabiedrības uzkrāto rīcības modeļu kopas būtiska daļa, kura regulē sadarbību.
- **2. Sadarbība** ir evolucionāri un bioloģiski pamatota, **neizbēgama**
- 3. Ilgtspējīgas (pašsaskaņotas) **ideoloģijas pamati ir zinātniski (bioloģiski)** determinēti
- 4. Ideoloģija pamato **kārtību** (pašsaskaņotu) un **robežas** (mainīgas), tādēļ ideoloģija ir attieksmju (vērtību, tikumu, audzināšanas) pamats
- 5. Izglītības sistēmai (ar audzināšanu un attieksmju veidošanu) arvien vairāk jāatbalsta un **jāizplata ideoloģija.**
-
- **6. Reliģija** ir ideoloģijas vienkāršākais un efektīvākais **pamatojums**
- 7. Reliģijas konservatīvisms un **aprobežotība traucē** sabiedrībai (ierobežo cilvēka vajadzību apmierināšanu, pašrealizāciju)

Secinājumi par ideoloģiju 2

- 8. Zinātne dod **atklātu, galīgu, saskaņotu** uzskatu sistēmu, kuru var apkopot **nepretrunīgā ideoloģijā** (*mītu kopā*). Brīvībai kā **apzinātai izvēlei** ir robežas, kuras ir atkarīgas no izvēlei nepieciešamo **zināšanu robežas** un **indivīda un etnosa tiesību** (interese) sadursmes _
- 9. Zinātne spēj pamatot **vērtības**, morāles normas, attieksmes un var kalpot par pamatu ideoloģijai un tiesībām (bet ir pretrunīga un grūti saprotama). **Latvijas vēsture** parāda **Latvijas valsts** pamatu.
- 10. Ir iespējama dažādu, **atšķirīgu, zinātniski pamatotu ideoloģiju** izveidošana
- 11. Jāgatavo un jāievieš izglītībā reliģisko dogmu un mītu aizvietošana ar **zinātniski pamatotu filozofiju un mākslu**
- 12. **Filozofiem pasaule nepretrunīgi jāizskaidro un jāpārveido**, māksliniekiem jāizveido **saprotamu** pasaules un dzīves jēgas ainu

Sadarbības, altruisma un solidaritātes zinātniskie (bioloģiskie) pamati (1)

Sadarbības (altruisma un solidaritātes) nepieciešamība (sadursmju un konfliktu pārvarēšanai):

- Bioloģiskā (biosfērā):
- **izlase** (evolūcijas virzītājs)

{Indivīdi+**Grupās** ->**Biocenozes**}

=> *uzvedība* {Egoisms+**Altruisms**->**Ekspansija**}

=> *subjektīvie virzošie mehānismi* (“apziņā”)

{Instinkti+**Emocijas** (+kritēriji)}

=> “Emociju” (+kritēriju) sadursmes

+ **”Grupū”** sadursmes

=> **Sadarbības** mehānismi konfliktu pārvarēšanai

Sadarbības, altruisma un solidaritātes zinātniskie (bioloģiskie) pamati (2)

- Sociālā (*Noosfērā*):
- **konkurence** (“prograsa”, attīstības virzītājs)
{Personas+{Ģimenes->”Kolektīvi” (Dzimta, cilts, ...) -
>Etnosi->**Civilizācijas**}}
- =>uzvedība {Individuālisms (“brīvais tirgus”),
Liberālisms + **Solidaritāte, brālība**}
- => *subjektīvie apziņas mehānismi*
- {Emocionālā (ātrā, tēlainā) domāšana, **tikumi** +
Loģiskā (lēnā) domāšana, vērtības, ideoloģija}
- =>Tikumu sadursmes+vērtību (etnosu) sadursmes
- => ***Ideoloģiju saskaņošanas mehānismi (Tolerance)***

Darba un lomu dalīšana sabiedrībā un *vienlīdzības transformācija taisnīgumā ar ideoloģijas (relīģijas) palīdzību*

Valoda + Relīģija => Hierarhiska sadarbība ~ Sistēma
=> {Nevienlīdzība => **Taisnīgums**}

=> "Sabiedrība" ($\geq 7 - 7^3 = \underline{343}$) = **Lomu Sadalījums**

- Darbs: **Vadonis** – darbinieki
- Konflikts (iekšējais): **Soģis** – strīdnieki
- Konflikts (ārējais): **Karavadonis** – ierindnieki
- Ārstēšana: **Burvis** (ragana) - vājinieki
- Pieredzes nodošana: **Meistars** - skolnieki
- Kārtības («**tabu**») uzturēšana: **Gudrais** (Krīvs, dziesminieks) – ciematnieki

Galvenās lomu grupas un atbilstošie *raksturu tipi*:

- (**Draugs**+Burvis+Gudrais+**Kareivis**+**Meistars**)
- (**Ciklotīms**+*Histēriķis*+*Psihastēniķis*+**Epitīms**+**Šizotīms**)

Sabiedrības vajadzības un idejas: enerģija un informācija

- **Kritēriji rīcībai** (indivīda un grupas):

Subjektīvi (individuāli): Maksimāla “**Laime**” (*Labums*) (?) **katram** indivīdam (<- **Prieks?!)**

Subjektīvi (kolektīvi): Maksimāla “**Laime**” (?) **maksimālam skaitam** indivīdu (<- **Prieks?!)**

Objektīvi (kolektīvi): Maksimāls “**Labums**” grupai (ģimenei)->etnosam->biocenozei

Objektīvi (individuāli): Maksimāls *Labums* (**Maksimāls skaits pēcteču**) **katram** indivīdam

- **Labums ~ Enerģija+Informācija**
- **Laime ~ Labuma subjektīvs vērtējums** (“attēls”) psihē ar **pozitīvām emocijām**~Bauda+Prieks
- Dabas Evolūcijā: Noteicošais: **izdzīvošana** – indivīdiem un **grupām**

Indivīdi **bez “pēctecības”** – **maz** iespējams blakus Evolūcijas produkts ?

Indivīdi ar **netiešu “pēctecību”** – **iespējams** Evolūcijas **“instruments”!!!**

[Pasaules modeļi]

- **Modelis ir objekts, ko izmanto cita objekta ("oriģināla") vietā, lai prognozētu tā izturēšanos.**
- **Matemātiskie modeļi ir atrauti no saviem "oriģināliem". Matemātika ir modeļu veidošana un pētīšana.**
- **Izziņas procesā ir vajadzīgi tikai modeļi un **modeļu būves un pētīšanas līdzekļi (teorijas).****
- **Nav nekādu "dabas likumu", ir tikai modeļu likumi! Un dabu var tikai modelēt... (K.Podnieks)**

[<http://www.ltn.lv/~podnieks/slides/whatis/matematika.htm>]

Rīcības (“ķīmiskas un fiziskas”) modeļu veidi

- Invarianti, modeļi → Rīcības modeļi

3 modeļu tipi: **gēni, psihe, kultūra**

- Dieva eksistence → antropoloģiskais princips (!?)

■

Psihe = Rīcības Modeļi (~Invarianti)

Kultūra = rīcības modeļu (invariantu) Glabātuve (modeļu attēli: *materiāli, garīgi (simboliski, tēlaini)*)

■

- Modelis => “*atspoguļojošs*”, **pašsaskaņots**, saistīts (“darbināms”)

4 evolūcijas soļi – 4 modeļu veidi

- **Genofonds** – ķīmiski fiksēta **rīcības** (ķīmiskas) **modeļu kopa** *kolektīvas* programmas formā (ietverot arī rīcības modeļu īstenošanas (individuālas un kolektīvas) *sagataves* (instinkti, imprintings u.tml.))
Gēni – *olbaltumvielu rīcības modeļu **glabātāji*** (“*transcendences*” *nodrošinātāji*).
 - **Psihe** – elektroķīmiski un fiziski (dendrītu un sinapšu formā) fiksēta **rīcības** (fiziskas) **modeļu kopa** *individuāla* (neironu) tīkla formā (un rīcības modeļu *sagatavošanas* (īstenošanai) līdzekļi (tai skaitā **emociju** sistēma))
 - **Kultūra** – fiziski fiksēta **rīcības** (fiziskas) **modeļu kopa** *kolektīva* tīkla formā (un *sazinas* (“*valodas*”), *izzinas* līdzekļi rīcības modeļu sagatavošanai (un īstenošanai))
 - *Cilvēces pēdējais izgudrojums- mākslīgais intelekts* (*James Barret*)
- Rekursija + mašīnu rīcības modeļu nepastarpināta īstenošana => Roboti*
+ “*Vēstures gals*” **(liberālā demokrātija)** (*F.Fukujama*)

[*Rīcība* ~ {Izeja+Ideāls -> *Tikums* -> *Mērķis* (~*Vērtība* (=>Ideāls'))]

- Izejas situācija (vide: ārējā+iekšējā)
- + *Ideāls* (Subjektīvs~"Laime")

V

- *Rīcība* (Modeļi + Vērtējums)
- => *Tikums* ~ objektīvi **derīgs (grupai!)** modelis + subjektīvi pozitīvs (emocionāls - indivīdam) vērtējums

V

- **Mērķis** (~Beigu situācija) ~ *Vērtība*
- ~ objektīvi **derīga (grupai)** + subjektīvi pozitīva (emocionāli) - indivīdam

[Ideāls – Vērtība – Mērķis]

- **Ideāls** ~ **Pagātnes** (rīcības) **Tēls** (mīts) “Zelta laikmets” ~ Laime (“Laimē diet”)
- **Vērtība** ~ **Tagadnes** rīcības **Virziens** (subjektīvi pozitīvs paraugs (modelis)) ~ **Tikums** (Baušļi, “Ētikas Kodekss”)
- **Mērķis** ~ Nākotnes Tēls (~**pagātnes**)
- => Atgriešanās “Zelta laikmetā” (~Vienlīdzība->Taisnīgums)
- => **Dzīves Jēga** (Mērķis – Ideāls)
-
- **Mērķi un līdzekļi** – hierarhiska “ķēde” (sistēma)
- **Vērtība** ~ **starpmērķis** (līdzeklis) ceļā uz **ideālu** (jēgu)
- Reālā situācija -> Tagadnes **tēls** -> {Rīcība=>Vērtība}xN -> **Mērķis** -> **Ideāls** (~Jēga)

Indivīda darbību noteicošās emocijas

Nr	Emocija	Vajadzība	Zīme	<u>En. izm.</u>	Pāreja
1. Bauda		En.gl.	+	Br	S
2. Ciešanas			-	A	M
3. Apmierinājums		Inf. gl.	+	Br	M
4. Neatmaidība			-	A	S
5. Apbrīns		En. ieg.	+	Br	S
6. Pretīgums			-	A	M
7. Interese		Inf. ieg.	+	A	S
8. Garlaicība			-	Br	M
9. Bailes			-	A	M
10. Jautrība			+	Br	S
11. Prieks		En. un	+	A	S
12. Dusmas		inf. izm.	-	A	S
13. Bēdas			-	Br	S

Tikumību noteicošās emocijas

Nr.	Emocija / Refleksija +/-	Vajadzība	Vērtība / Institūts/	Rakstura tips
1.	Simpātija/	En.gl.	<u>Solidaritāte</u> /Darbs	<i>Ciklotīmija</i>
2.	Pašapmierinātība Līdzcietība/Vilšanās (-)		(Draudzība)	
3.	Sajūsma/Gods	Inf.gl.	Slava/Māksla (<u>kultūra</u>)	<i>Histērija</i>
4.	Nicināšana/Kauns (-)	Inf.gl.	<u>Taisnīgums</u> / Tikumība	
4'	Skaidība/Nožēla (-)	Inf.gl.	(Sirdsapziņa)	<i>Psihastēnija</i>
5.	Cieņa (prieks)/	En.ieg.	<u>Valsts</u> /Politika	<i>Epitīmija</i>
6.	Lepnums Sašutums/Vaina (-)		(Vara)	
7.	Interese/ Pašapliecināšanās	Inf.ieg.	<u>Gudrība</u> /Zinātne	<i>Šizotīmija</i>
8.	Garlaicība/Vientulība (-)			
9.	Mīla	Inf.ieg.	<u>Ģimene</u> /Laulība	
10	Greizsirdība (-)	(gēni)		

[**Vajadzības - Vērtības**]

- **Ind.E-ieg.** Fizioloģiskās – mērenība
- **KE-glab.** Drošība – (*Uzticība, Draudzība*) godīgums, laipnība, savaldība, tolerance
- **KI- glab.** Piederība – (*Ģimene, Darbs*) līdzcietība, solidaritāte, taisnīgums (vienlīdzība)
- **KE-ieg.** Atzīšana – (*Cieņa, Vara*) atbildība, centība, drosme
- **Ind.I ieg.** Pašrealizācija - (*[Brīvība], Gudrība*)

Energo-Informātika (E-I) (<-Individuāla-Kopīga (Ind.-K)):

**Ind.E-iegūšana → KE-glabāšana → KI- glabāšana →
KE-iegūšana → Ind.I iegūšana**

Satversme

- ***[9 vērtības]***
- ***Cilvēka cieņa, uzticība Latvijai, brīvība, vienlīdzība, solidaritāte, taisnīgums, godīgums, darba tikums un ģimene***

- ***[Vērtību izcelsme]***
- ***latviešu un lībiešu tradīcijas, latviskā dzīvesziņa, latviešu valoda,***
- ***vispārcilvēciskās un kristīgās vērtības***
- ***ilgtspējīga un demokrātiska attīstība***

[Dzīves jēga]

- *Vajadzības? -> Dzīves jēga?*

Subjektīva laime <-> Objektīva “izdzīvošana”

- *Prieks + Bauda*

- *Zināšanas -> (rīcības modeļi ~ informācija)*

+ Resursi (materiālie, enerģētiskie) -> enerģija

■

- *“Dzīves mērķis”: Lokalizēts <-> *Transcendents**

- *Dzīves jēga ir: Transcendentā pašsaglabāšanās, kas pieejama populācijai (etnosam)*

- *(“Pastāvēs, kas pārvērtīsies.” (Rainis))*

[Dzīves jēga (A.Maslovs)]

- Vajadzības (A.Maslova “piramīda”):

Fizioloģiskās, Drošība

- **Piederība, Atzīšana**

Pašrealizācija -> pārveidot: sevi vai apkārtējos

- => (lai iegūtu brīvību un pašpārvaldi)
- => **izglītība (tālmācība)** (Ron Paul “The School Revolution”)

- **Dzīves kvalitāte - Kvalitātes prasības:**

- **Subjektīvas (iekšēji (pats) <-> ārēji (citi))**

<-> Objektīvas (standarti (“produktiem”) <-> kritēriji (procesiem))

[Zinātne un reliģija]

- Dabas filozofija <-> Reliģija

Zinātniskais Pasaules uzskats <-> Mīti, reliģija (mītu “kopums” (**pašsaskaņots**) ~ reliģija)

- Pasaules uzskata pamatjautājums: **materiālisms** (dabas zinātnes, fizika) <-> **ideālisms** (reliģija, mīti)
- + “duālisms” (-> komplementaritāte)

- Reliģija => stabilitāte, dogmatisms, “konservatīvisms” (-> *monarhija, plutokrātija*) -> **antropais princips**
- Materiālisms => atklātība, radošums, mainība (-> demokrātija, anarhija) -> SSZ

Zinātne un reliģija (A.Eiņšteins)

- “Viņš (Dievs) nespēlējas ar kauliņiem.” (151.lp.)
- “Dievs Tas Kungs ir viltīgs, bet ļauns viņš nav.” (148.lp.)
- “Visnesaprotamākais Visumā ir tas, ka tas ir saprotams” (187.lp.)
- “...masa un enerģija ir vienas un tās pašas būtības dažādas izpausmes
...

Matemātika ir tikai līdzeklis, kā izteikt likumus, kas valda pār fenomeniem.“ (161.lp.)

“Zinātnisko atklājumu process būtībā ir nepārtraukta **bēgšana no brīnuma**”(194.lp.)(A.Eiņšteins, “Tā runāja Eiņšteins”, red.E.Kelepraisa, R.,2000, 224lpp.)

- **Paradigmju maiņa:**

Ptolemajs → Koperniks → “Lielais sprādziens” → “Kosmiskā ainava”

(Brīnumi “pieaug”, uzskatāmība samazinās)

Zinātnes principi (3+1)x2

- “Pasaules pētīšanai izmantojamie pasaules uzbūves principi
- *Cēlonība (laiks), relativitāte (telpa), kvantēšana (kvanti),*
- *laika virziens (SSZ, fraktāli), telpas piepildījums (mijiedarbība, dinamika), makroskopiskums (LSL, termodinamika, haoss),*
- *Evolūcija (plūsmas, kārtība no haosa)*
- **Objekti un grupas**

[Laiks]

- “**Laika** eksistence – ilgstamība (esamības iespēja, kustības (koherentas) iespēja); simetrija (vienveidība, koherentas (saskaņotas, “sapītas”) izmaiņas) laikā = *cēlonība*
- **Enerģijas** saglabāšanās likums
- 1.termodinamikas likums
-
- **Notikumu** eksistence – spontāna simetrijas zaudēšana (SSZ) (esamības virzība); fraktāļi, asimetrija laikā = *laika ass*
- **2.termodinamikas** likums
- **Nejaušība**
-
- **Laiks:**
nepārtraukts (ilgstošs) un diskrēts (sadalīts notikumos)

[Telpa]

- **Telpas** eksistence – **3** dimensijas (koherenta, vienvēidīga esamības forma); simetrija telpā = *relativitāte*
- **Impulsa** (kustības daudzuma) saglabāšanās likums (translācija (nobīde))
- **Kustības daudzuma momenta** saglabāšanās likums (rotācija (griešana))

Telpas papildījums (inflācija), fiziskā vakuuma dažādība - neatšķiramu daļiņu (objektu, ierosinājumu) atšķirami veidi (esamības daudzveidība), dinamiskā (kalibrēšanas, “stīgu”) simetrija (**SU3**) = *transformācijas (mijiedarbība, dinamika)* + supersimetrija (bozonu un fermionu) = *telpas (fiziskā vakuuma) līdzsvars*

- **Vielā un lauki** (4 lauki (gravitācijas, elektromagnētiskais, vājš, stiprais) + viela (4 vielas stāvokļi (ciets, šķidrums, gāze, plazma) (+ “kvintesence”)))
- **Metastabili** stāvokļi, Virtuāli stāvokļi, Tunelēšana
- **Telpa: nepārtraukta (vienvēidīga, līdzvērtīga, neatšķirama) un diskrēta (sadalīta objektos, dažāda, mainīga)**

Kvanti

“**Objektu** (ierosinājumu, “noviržu”, kvantu) eksistence – neatšķiramas daļiņas (esamības saturs); daļiņu (kvantu) simetrija (identitāte) = *kvantēšana*

- *Boze-Eiņšteina vai Fermi-Diraka statistika*
- *Fiziskā vakuuma struktūras eksistence*
- *Apmaiņas spēki (ķīmiskā saite, cietvielu zonu struktūra), supervadāmība, He^4 kvantu šķidrums, EPR efekts*

Objektu (ierosinājumu) **daudzums** - neatšķiramu daļiņu (fermionu) atšķirami kompleksi (nekoherenta esamība, makropasaules esamība, haosa esamība), lielo skaitļu likums (LSL) (Gausa sadalījums) = termodinamika

- Entropija (haoss) -> 3.termodinamikas likums
- Avogadro skaitlis ($6,6 \times 10^{23}$)
- Protonu skaits Visumā $\sim 10^{89}$, kvantu skaits Visumā $\sim 10^{100}$ (gugols)

Kvanti: Identiski, neatšķirami mikroskopiski **fermioni** (un bozoni) **un unikāli**, atšķirami kvantu (daļiņu, fermionu) makroskopiski kompleksi (planētas, zvaigznes, galaktikas)

Evolūcija (izlase, attīstība)

- **Notikumi + dažādība + kompleksi no haosa (fraktāli, dažādības un autosimilaritātes “daudzums”)**
- => **evolūcija {sacensība starp kompleksiem (indivīdiem un grupām)}**

Objektu (ierosinājumu, kompleksu) **plūsmas** - atšķiramu kompleksu pārvērtības (kārtības veidošanās no haosa, “vēstures” esamība) , makropasaules evolūcija = nelīdzsvara termodinamika, “darwinisms”

- Fiziskā evolūcija (galaktikas, zvaigznes, ķīmiskie elementi)
- Ķīmiskā evolūcija ; bioloģiskā evolūcija
- sociālā evolūcija ; “noosfēra”

Saglabājas un evolucionē metastabili kompleksi, kuri palielina kārtību (atdaloties no haosa) nelīdzsvara plūsmās, saglabājot un pilnveidojot rīcības (ķīmiskas un fiziskas) modeļus (uzkrājot simetrijas un invariantu “atspoguļojumus” (pierakstus)).

- **Evolūcija:** konkurējot atsevišķiem objektiem (**indivīdiem**) **un** objektu kompleksiem (indivīdu **grupām** (saskaņotām, altruistiskām))

Sociālās struktūras uzbūves principi

- ***“Vara kā tāda nav šķērslis brīvībai vai emancipācijai, gluži pretēji, vara ir veids, kā tā realizējas.”*** (Entonijs Gidens. “Sabiedrības veidošanās”, AGB, 1999, 399 lpp., 268 lp.)
-
- ***Laiks + telpa = trajektorija (taka laiktelpā);***
- ***Indivīdi, mikro (atomi), psiholoģija;***
-
- ***Atražošana laikā (sabiedrības), vēsture; sociālā ģeogrāfija (sakari telpā);***
- ***Sabiedrība (makro, LSL, statistika, organizācijas),***
-
- ***Evolūcija (progress, attīstība (kārtība no haosa), zināšanu uzkrāšana)***
– ***konkurējot indivīdiem un grupām***

[Laiks un Telpa]

- **Laika** eksistence – ierobežota indivīdam (dzīves cikls); simetrija (vienveidība, atkārtotāšanās) laikā = sabiedrības eksistence
- Atražošana laikā (sabiedrības), vēsture
- Laiks: Individuālais (pārtraukts, sadalīts (dzīves cikli) **un** sabiedrības (ilgstošs))
- Indivīda biogrāfija <-> institūciju atražošana
-
- **Darbības telpa indivīdiem**
- **Institūciju eksistence, izvietojums (ciems, pilsēta, valsts)**
- Sociālā ģeogrāfija (sakari telpā)
-
- **Laiktelpa = trajektorija (taka laiktelpā) => institūciju atražošana**
- Telpa: Individuāla **un** institucionāla

«Kvanti» un Attīstība

- *Mikro (indivīdi, etnogrāfija, vēsture)*
 - *Makro (institūti (grupas, organizācijas), sociālā struktūra, socioloģija)*
 -
 - **Biogrāfija, dzīves cikls**
 - **Institūciju attīstība, “progress”** -> evolūcija + revolūcijas
 -
 - **Objektu plūsmas** - (kārtības veidošanās, “vēstures” esamība),
 - makropasaules evolūcija = **“darwinisms”**
- sociālā evolūcija - asimetrija, daudzveidība, nestabilitāte (nelīdzsvara)**
- “noosfēra”**
- **Saglabājas un evolucionē metastabilas grupas, palielinot kārtību**
Uzkrājas simetrijas un invariantu “atspoguļojumi” (pieraksti) > zināšanas

[Individīds - Sabiedrība]

Mikro (etnogrāfija, antropoloģija) – **Makro** (ekonomika, socioloģija)

▪ “Mikropieredzes kopums veido makrosocioloģisko līmeni.”

(E.Gidenss, 161.lp.)

▪ **“Sabiedriskās institūcijas nevar izskaidrot kā “mikrosituāciju” kopumu.”** (E.Gidenss, 162.lp.)

▪ Psiholoģija (psihiatrija) <—> Pūļa (organizāciju) psiholoģija

▪ Psihoanalīze <-> Arhetipi (K.Jungs)

▪

▪ Refleksija (*pasaules uzskats!*)

Sociālo procesu dalībnieku: apzinātie **mērķi** (plāni, kritēriji) <—>
netīšās sekas

Metodes

- **Lietišķā: māksla + filozofija (tēli+simboli) (loģika+emocijas)-> komunikācija -> valodas -> matemātika**
- => Tikumības pamats (Morāle) => Stabilitāte:

Izglītība: Zināšanas, prasmes, attieksmes (*Izglītības likums*)

Skolā nevis iepazīstināt ar atbilstošā etnosa vērtību sistēmu, morāli, bet gan

- **iemācīt lietot šo vērtību sistēmu,**
- **padarīt to par iekšēju, par rīcības pamatu.**

Lai ārējā objektīvā normu sistēma, morāle pārvērstos par tikumību, rīcību, jāizmanto:

- **māksla un filozofija**
- ***vai* relīģija**

Larry Ellison speaks to Yale Grads

I, **Lawrence "Larry" Ellison**, second richest man on the planet, am a **college dropout**, and you are not. ... You've absorbed too much, think **you know too much**. ...

Pack your things and your ideas and don't come back. Drop out. Start up. For I can tell you that a cap and gown will keep you down...

Galvenie darbības virzieni pasauls uzskata veidošanai

- - mākslas un filosofijas saskaņota izmantošana, virzot uz cilvēka vērtību sistēmas, dzīves jēgas izpratnes veidošanu;
- - tradicionālās kultūras (ieskaitot reliģiju) atbalstīšana;
- - mūžizglītības ievirze uz personības harmonisku attīstību, aktīva vērtību sistēmas veidošana;
- - interešu izglītības pieejamība;
- - dažādu sabiedrības grupu integrēšana;
- - īpašas rūpes par talantu realizāciju un deviantās uzvedības samazināšanu;
- - valsts varas atsvešinātības samazināšana.

[Vīzija

- **Māksla un filosofija saņem pietiekamu atbalstu, lai spētu veidot sabiedrības vērtību sistēmu**
- **Latviešu valodai un kultūrai ir noteicošā loma Latvijā**
- **Valda iecietība un solidaritāte dažādu uzskatu un reliģiju atbalstītāju starpā**

Paldies!

- **Juris.dzelme@lu.lv**
- **29283214**